UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
Prorektor ds. relacji z otoczeniem społecznym

Poznań, dnia 28.12.2020r.

Prof. dr hab. Zbyszko Melosik
Wydział Studiów Edukacyjnych
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej magister Olgi Modzelewskiej

Role i relacje społeczne mężczyzn w narracjach off-roadowców
w dobie społeczno-kulturowych przemian męskości.
Perspektywa etnopedagogiczna
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Joanny Ostrouch-Kamińskiej
promotor pomocniczy: dr Monika Grochalska

Praca doktorska Pani magister Olgi Modzelewskiej podejmuje bardzo ważny problem naukowy, w perspektywie naszych prób zrozumienia tożsamości płciowej mężczyzn i czynników socjalizacyjnych, które je kształtują – w tym przypadku, w kontekście kultury off-road. Znakomicie też się składa, że mogę być recenzentem tej pracy, bowiem opublikowałem właśnie książkę „Samochód. Tożsamość, wolność i przestrzeń" (Poznań 2020), więc problematyka podejmowana przez autorkę jest mi bardzo bliska (w druku jest również mój tekst poświęcony męskości hegemonicznej).

Już na wstępie mojej recenzji pragnę postawić tezę, iż jest to praca merytorycznie bardzo dobra i spełniająca wszystkie kryteria dysertacji doktorskiej. Akceptuję przy tym przyjęte przez mgr Olgę Modzelewską założenia teoretyczne i metodologiczne, a także pozytywnie oceniam sposób zarówno prowadzonych przez nią narracji oraz argumentacji. Stwierdzam też, że zrealizowała ona założone cele badawcze i uzyskała konkretne, ważne rezultaty analityczne. Potwierdziła również swoje kompetencje do

ul. H. Wieniawskiego 1, Collegium Minus, 61-712 Poznań
NIP 777 00 06 350, REGON 000001293
tel. +48 61 829 43 26
zbymel@amu.edu.pl
www.amu.edu.pl

prowadzenia dyskursu naukowego. Bez wątpienia, doktorat ten zawiera bardzo pogłębioną analizę i interpretację tytułowego problemu a wielokontekstowy obraz, który czytelnik uzyskuje, jest zarówno bardzo przekonujący, jak i interesujący.

Doktorat mgr Olgi Modzelewskiej składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, refleksji końcowych, bibliografii, streszczenia, spisu schematów oraz aneksów. Struktura dysertacji jest przejrzysta, poszczególne rozdziały i podrozdziały wynikają jeden z drugiego, tworząc logiczną całość.

We wstępie Autorka w sposób rzeczowy prezentuje pole problemowe doktoratu i jasno uzasadnia sformułowanie tematu. W sposób bardzo przekonujący rekonstruuje także istotę współczesnych dyskusji na temat płci kulturowej, sytuując swoje poglądy w tym zakresie w perspektywie społecznego konstruktywizmu. Jest to fragment napisany bardzo dobrze.

Na wysokim poziomie stoi pierwszy, krótki ale bardzo nasycony treścią rozdział, zatytułowany „Wprowadzenie w problematykę pracy". Zawiera on poprawną rekonstrukcję dramaturgicznej koncepcji życia Ervina Goffmana w nawiązaniu do – związanej z praktykowaniem władzy - koncepcji męskości hegemonicznej; odwołuje się także do „men's study" i pedagogiki rodzaju.

Bardzo wysoką ocenę wydaję drugiemu rozdziałowi pracy zatytułowanemu „Męskość jako kategoria badawcza". Poszczególne wchodzące w jego skład fragmenty (podrozdziały) jak najlepiej świadczą o wiedzy i kompetencjach naukowych doktorantki. I tutaj trafnie i dogłębnie przedyskutowane są – odnoszące się do męskości – koncepcje Raewyn Connell, Pierre'a Bourdieu, jak również pojęcie patriarchatu i problem socjalizacji oraz wychowania dla męskości. Pani Olga Modzelewska znakomicie porusza się po podejmowanych problemach a jej analizy są wyczerpujące i dobrze uargumentowane.

Również i rozdział trzeci („Społeczno-kulturowe przemiany męskości – mężczyźni w rolach społecznych") oraz czwarty („Sport jako przestrzeń (re)produkcji społecznych wzorów męskości) są napisane bardzo dobrze. Narracje Autorki są tutaj

bardzo interesujące, głęboko teoretyczne a jednocześnie mocno osadzone w rzeczywistości społeczno-kulturowej. Przy tym, w podrozdziale piątym i szóstym rozdziału czwartego Olga Mozdzelewska bardzo trafnie wprowadza do swoich rozważań głównego bohatera swojego doktoratu: kulturę offroad, w relacji do męskości.

Omówione i ocenione wyżej rozdziały, bardzo bogate w treści, erudycyjne i „nasycone teoretycznie", dobrze przemyślane i napisane, stanowią znakomite wprowadzenie do przeprowadzonych przez magister Olgę Modzelewską badań empirycznych.

Rozdział piąty nosi tytuł „Założenia metodologiczne badań własnych" . Jest to część pod każdym względem bardzo dobrze napisana, stanowiąca znakomite uzasadnienie dla przeprowadzonych przez Autorkę badań. Dojrzałość myślenia Olgi Modzelewskiej i jej świadomość metodologiczna nie podlegają tutaj żadnej dyskusji; a przyjęte przez doktorantkę metody i procedury badawcze spełniają wszystkie kryteria poprawności naukowej, dając duże możliwości w zakresie wielokontekstowej analizy tytułowego problemu pracy. Na szczególną uwagę zasługuje tutaj, szeroko uzasadnione, wykorzystanie paradygmatu konstruktywistyczno-interpretatywnego oraz – jako swoistego „filtru interpretacyjnego – wspomnianej już „dramaturgicznej koncepcji życia codziennego". Olga Modzelewska bardzo dobrze omawia także jakościowe podejście badawcze, w którym mieszczą się przyjęte przez nią wcześniej koncepcje i perspektywy badawcze. Autorka poprawie sformułowała cel i przedmiot swoich badań oraz problemy badawcze, jak również przedstawiła rolę etnografii w swoim postępowaniu badawczym oraz wybrane przez siebie metody gromadzenia danych – obserwację i wywiady. Przekonywująco zaprezentowała kryteria i metody doboru próby i sposoby analizy uzyskanych danych oraz organizację i przebieg badań.

Treść rozdziału szóstego „Męskość w kulturze off-roadu – analiza i interpretacja badań własnych" daje czytelnikowi unikatowy wgląd zarówno w społeczne konstrukcje męskość poprzez off-road, jaki w samą kulturę off-roadu. Przy tym struktura

dokonanych przez Autorkę analizy i interpretacji została w tej części wyznaczona przez dramaturgiczną koncepcję życia Ervinga Goffmana i konwencję spektaklu.

Magister Olga Modzelewska znakomicie radzi sobie zarówno z uzyskanym przez siebie przeogromnym materiałem badawczym, jak i tekstem. Narracje Autorki są bardzo szczegółowe, systematyczne i rzetelne. Uzyskany obraz jest bardzo interesujący a analizy i interpretacje Autorki dowodzą, iż jest naukowcem o bardzo pogłębionej świadomości teoretycznej i metodologicznej, potrafiącym myśleć w sposób oryginalny i samodzielny. I tę część doktoratu oceniam bardzo wysoko. Otrzymujemy, więc fascynujący obraz off-roadowej rywalizacji teatralnej, w detalicznych, ilustracyjnych prezentacjach i rekonstrukcjach. Otrzymujemy także pogłębiony obraz spektaklu – tak, jak postrzegają go grający w nim aktorzy. Następnie magister Olga Modzelewska przedstawia „scenę" (i scenerię), rolę pasji jako istoty off-road (również i w kontekście uprawiania sportów ekstremalnych); w odwołaniu do „realizowania wzorca męskości tradycyjnej, hegemonicznej", i jego ostentacyjnej wręcz demonstracji, również poprzez używanie zmaskulinizowanego języka. Znaczącą rolę – jak pokazuje trafnie Autorka – odgrywa przy tym swoista „stratyfikacja" w grupie odniesienia, co skutkuje walką o „pozycję w hierarchii" (frustracją w przypadku porażki). Znakomicie także Autorka (re)prezentuje wzajemne relacje między off-roadowcami. A klasyfikacje tych relacji świadczą o bardzo dużej reaktywności (wręcz wrażliwości) Autorki na off-roadową rzeczywistość. Na bardzo pozytywną ocenę zasługują także kolejne fragmenty części badawczej, m. in.: psychiczny odpoczynek i terapeutyczny wymiar rajdów, „maski", postrzeganie tożsamości „prawdziwego mężczyzny" (potwierdzające w znaczącym stopniu binaryzm i asymetrię płciową).

Część badawcza zakończona jest przemyślanymi i dobrze uzasadnionymi wnioskami. Stanowią one znakomite dopełnienie badawczych narracji, zawierające konfrontację męskiej kultury off-roadu (również jako formy socjalizacji w męskość) ze zjawiskami związanymi z przemianami męskości w kulturze współczesnej.

Podkreślę ponownie, że w swoich konstrukcjach analitycznych i interpretacyjnych w części badawczej doktoratu mgr Olga Modzelewska bardzo konsekwentnie wykorzystuje wprowadzone uprzednio założenia teoretyczne i metodologiczne. Część badawcza jest więc logicznie i w pogłębiony sposób „skorelowana" z częścią pierwszą. Na wysoką ocenę zasługują także „refleksje końcowe" magister Olgi Modzelewskiej, odnoszące się do całości głównego problemu badawczego jej doktoratu.

Nie mam zastrzeżeń do tego doktoratu; nie będzie on więc zawierał zwyczajowego fragmentu z elementami polemiki/krytyki. Ciekawiłaby mnie jedynie odpowiedź na kilka pytań, które łączą się podejmowanymi przez Autorkę zagadnieniami. Czy można uznać, że off-roadowcy tworzą postsubukulturę?[1] (pojęcie to odwołuje się do kreowania różnorodnych tymczasowych afiliacji jednostki i przyjmowania prowizorycznych, „chwilowych" form tożsamości)? Czy pozycja socjometryczna w grupie off-roadowców wynika wyłącznie ze słusznie eksponowanej przez autorkę rywalizacji, kompetencji w zakresie jazdy i uosabiania hegmenicznej męskości czy też ma na nią także przełożenie pozycja finansowo-klasowa off-roadowca i klasa samochodu, którym jeździ? (a może jednak, aby nawiązać do rozważań ze strony 220 doktoratu, jest już to w punkcie wyjścia „sport dla bogatych")? Jaki jest stosunek mężczyzn do swoich samochodów, czy są to tylko „instrumenty" urzeczywistniania męskości hegemonicznej czy też relacje te są głęboko afektywne?[2] I ostatnie, nieco prowokujące pytanie: czy można by się zgodzić z tezą, że off-road jest (z)marketingowaną, wpisującą się w zniewalającą ideologię konsumpcji formą dostarczania alternatywnego – wobec „biznesowego" – stylu życia a społecznie skonstruowana wolność, którą odczuwają off-roadowcy stanowi jedynie „weekendową fikcję"?

[1] Por. rozdział w książce Z. Melosika „Kultura popularna a tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności"; ss. 61-88 - (Pop)postsubukultury i tożsamość młodzieży w kulturze tymczasowości.
[2] Por. Z. Melosik, Samochód. Tożsamość, wolność i przestrzeń, Poznań 2020.

W drugiej części recenzji pragnę stwierdzić z pełnym przekonaniem, iż recenzowana rozprawa doktorska stoi na bardzo wysokim poziomie merytorycznym – i to (powtórzę po raz kolejny) zarówno w kontekście przyjętych przez Autorkę założeń teoretycznych i metodologicznych, sposobu przeprowadzenia badań, narracji oraz argumentacji, jak i konkretnych rezultatów analitycznych (praca jest też znakomicie przygotowana pod względem edytorskim). Magister Olga Modzelewska jawi się w niej jako wszechstronnie wykształcony dojrzały młody naukowiec, który samodzielnie i w interdyscyplinarny sposób potrafi rozwiązać podjęty przez siebie problem badawczy a także potrafi komunikatywnie i precyzyjnie wyrażać swoje myśli i przedstawiać swoje linie argumentacji. Przygotowanie teoretyczne i metodologiczne doktorantki oraz jej zdolność do konstruowania naukowej narracji spełniają wszystkie akademickie standardy. Dodam, że literatura wykorzystywana przez Autorkę jest bardzo reprezentatywna dla podjętego problemu i znakomicie przez nią wykorzystana a wszystkie analizy i interpretacje umieszczone są w wyznaczonej przez tytułowy problem logice pracy.

Dodam, że w swojej pracy Autorka recenzowanego doktoratu skutecznie unika wchodzenia w rolę „wszystko-wiedzącego" metanarratora czy moralisty, który „wie lepiej". Doktorat pozbawiony jest jakiegokolwiek normatywizmu czy podejścia „esencjalistycznego". Narracje mgr Olgi Modzelewskiej są zawsze otwarte, dając czytelnikowi możliwość dokonania własnych interpretacji omawianych zagadnień.

W konkluzji stwierdzam z pełnym przekonaniem, że problem badawczy postawiony przez doktorantkę jest wartościowym problemem naukowym. Autorka recenzowanego doktoratu rozwiązała go samodzielnie i zgodnie z obowiązującymi we współczesnej nauce regułami. Jej praca doktorska stoi na bardzo dobrym poziomie merytorycznym. Jest to oryginalne dzieło, które stanowi niezaprzeczalny wkład mgr Olgi Modzelewskiej w wybrane przez nią pole problemowe. Rozprawa dowodzi też bardzo wysokiej ogólnej wiedzy teoretycznej Autorki, zarówno w zakresie pedagogiki, jak i szeroko rozumianych nauk społecznych.

Stawiam więc wniosek o dopuszczenie mgr Olgi Modzelewskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do publicznej obrony. Z uwagi na wysoki poziom pracy i jej oryginalność, stawiam również wniosek o jej wyróżnienie i opublikowanie w formie książkowej.